

**Tiel, Burgemeester
Hasselmanplein 2**
rapport 2079

Tiel, Burgemeester Hasselmanplein 2

Een archeologische begeleiding op de locatie van een voormalig tankstation

L. Verniers
N. Huisman

Colofon

ADC Rapport 2079

Tiel, Burgemeester Hasselmanplein 2
Een archeologische begeleiding op de locatie van een voormalig tankstation

Auteurs: L. Verniers & N. Huisman

In opdracht van: gemeente Tiel

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, november 2009
Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
D.A. Gerrets

ISBN 978-94-6064-070-4

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033 299 8181
Fax 033 299 8180
Email info@archeologie.nl

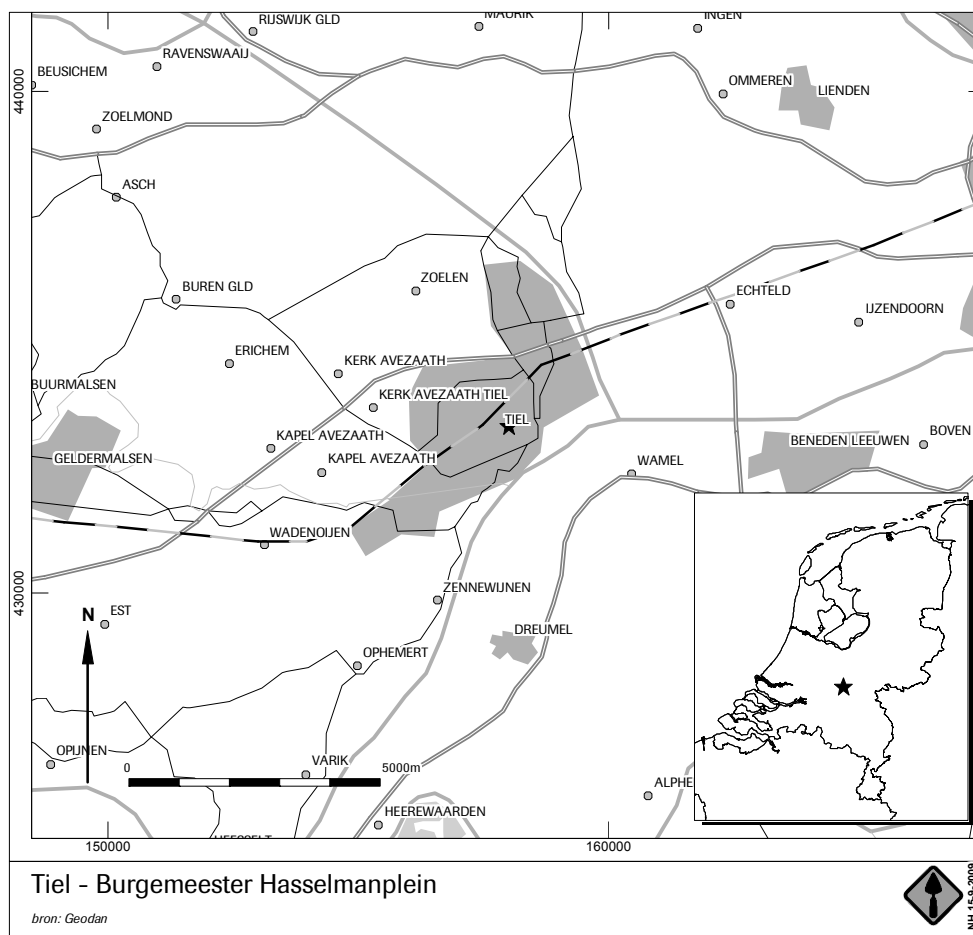
Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
1 Inleiding	5
2 Archeologische verwachting	7
3 Methoden	7
4 Resultaten	7
4.1 Sporen en structuren	7
4.2 Vondstmateriaal	8
5 Interpretatie en conclusies	9
Literatuur	10
Lijst van afbeeldingen	10
Tabellen	10
Bijlage 1 Aardewerktabel	11
Verklarende woordenlijst	12

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Gelderland
Gemeente:	Tiel
Plaats:	Tiel
Toponiem:	Burgemeester Hasselmanplein 2
Kadastrale gegevens:	Sectie D, nr. 5981 en 5892
Kaartblad:	39D
Coördinaten:	158.000 / 433.345 158.016 / 433.338 158.009 / 433.312 157.950 / 433.339 157.955 / 433.348
Projectverantwoordelijke:	L.P. Verniers
Bevoegde overheid:	Gemeente Tiel, mevr. I. Schuuring
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	363938
ADC-projectcode:	4109749
Complex en ABR codering:	NS (Stad)
Periode(n):	Nieuwe tijd
Geomorfologische context:	Restgeul van de Linge
NAP hoogte maaiveld:	6.77 m +NAP
Maximale diepte onderzoek:	4 m -MV
Uitvoering van het veldwerk:	12 t/m 18 augustus 2009
Beheer en plaats documentatie:	Provinciaal depot Gelderland, Nijmegen

Afb. 1. Locatie van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.

1 Inleiding

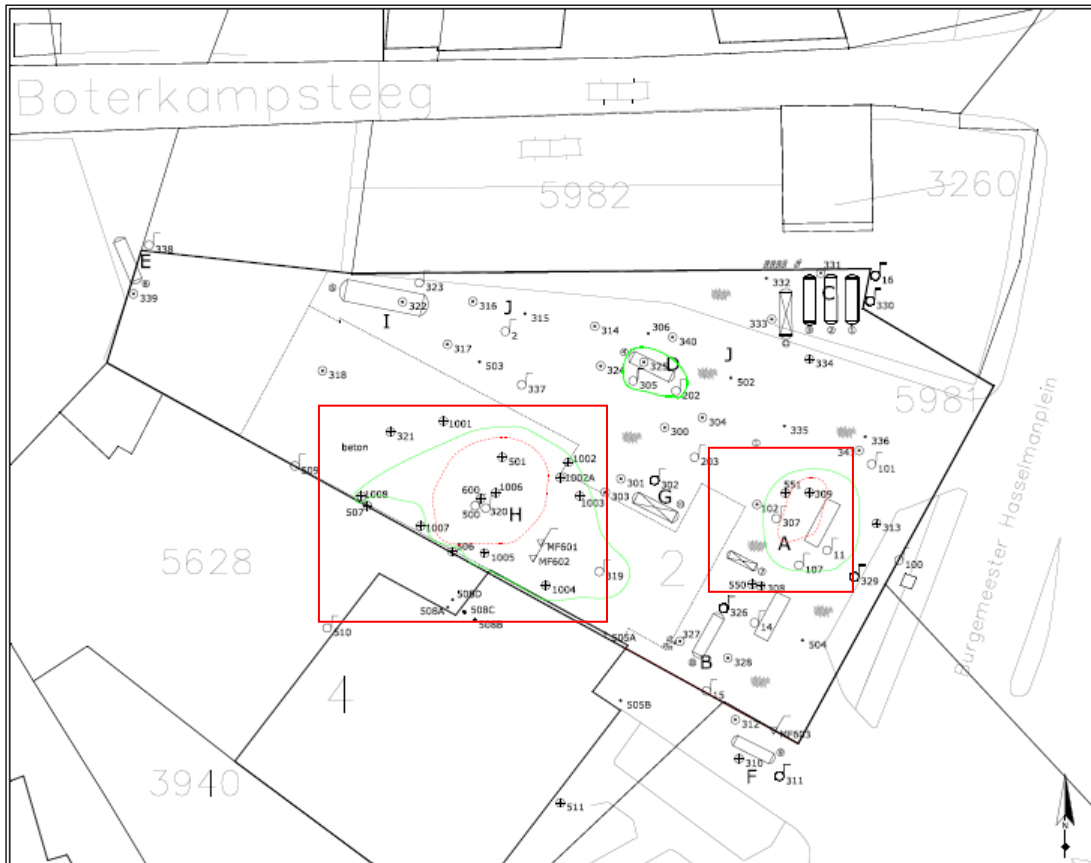
In opdracht van de gemeente Tiel heeft ADC ArcheoProjecten op 12 t/m 18 augustus 2009 een Archeologische Begeleiding (volgens protocol opgraven) uitgevoerd ten behoeve van een bodemsanering op de locatie Burgemeester Hasselmanplein 2 te Tiel (afb. 1). Het onderzoek is uitgevoerd door L. Verniers (veldarcheoloog) en door N. Huisman (veldtechnicus). Senior archeoloog was D. Gerrets. Controle en coördinatie van documentatie en vondstverwerking is uitgevoerd door M. Dahhan en J.W. Beestman. De Archeologische Begeleiding behelsde het toezicht houden op het uitgraven van een bouwput waar een tijdelijk parkeerterrein gerealiseerd wordt.

Het onderzoek is uitgevoerd conform het Programma van Eisen (PvE).¹ De vondsten en bijbehorende documentatie die tijdens de begeleiding zijn verzameld, zijn gedeponeerd in het provinciaal depot te Nijmegen.

Een Archeologische Begeleiding kan als volgt omschreven worden: een inventarisatie, karakterisering en documentatie van aan- en afwezigheid van archeologische waarden in een door een niet-archeologische bodemverstorende activiteit te verstoren gebied. Van de archeologische waarden wordt een karakterisering gegeven waarbij tenminste de volgende aspecten aan de orde zijn: periodeaanuiding, geologische context, aard (typering) en waarderingsaspecten (indien protocol IVO-P) of reden tot behoud in situ (indien protocol opgraven).

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 1900 m² en was vóór de sloop in gebruik als tankstation. Het gebied ligt aan het Burgemeester Hasselmanplein en wordt begrensd door de Boterkampsteeg.

¹ Koopstra & van Malsen 2009, PvE nummer:

Afb. 2. plangebied met alle deelgebieden. De onderzochte deelgebieden zijn vlek A en H (rood omkaderd).

In het Programma van Eisen (PvE) zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld voor het onderzoeksgebied:

- Bevinden zich op de onderzoekslocatie resten van kadewerken, schepen of andere watergerelateerde objecten uit de Romeinse tijd en/of Vroege Middeleeuwen, en zo ja, wat is de aard, datering en mate van conservering van deze resten?
- Bevinden zich op de onderzoekslocatie bewoningsresten uit de Late Middeleeuwen en/of de Nieuwe tijd, en zo ja, wat is de aard, datering en mate van conservering van deze resten?
- Bevinden zich op de onderzoekslocatie ook resten uit andere perioden? Zo ja, wat is de aard, datering en mate van conservering van deze resten?
- Hoe verhouden de aanwezige sporen zich tot de geologische opbouw van de bodem? Kunnen in dit licht ook uitspraken worden gedaan over de relatie tussen de aanwezige sporen en het natuurlijke landschap?
- Heeft deze archeologische begeleiding iets bijgedragen over onze kennis van de archeologie in Tiel? Zo ja, wat. Zo nee, waarom niet?
- Is begeleiding een goed middel om dit onderzoek onder vergelijkbare omstandigheden uit te voeren? Waar dient in de toekomst onder soortgelijke omstandigheden procedureel en inhoudelijk rekening mee te worden gehouden?

2 Archeologische verwachting

Voor het onderzoeksgebied is in 2008 een bureaustudie uitgevoerd door RAAP. De resultaten van dit onderzoek hebben uitgewezen dat in de restgeulvulling van de Linge sporen uit de Romeinse tijd tot de Late Middeleeuwen voor kunnen komen.

In de Nieuwe tijd, vanaf de 16^e eeuw, is het gebied in gebruik genomen, als boomgaard en landbouwgebied. Door de eeuwen heen hebben er meerdere huizen gestaan, die in relatie lijken te hebben gestaan met agrarische activiteiten.²

3 Methoden

De archeologische begeleiding is uitgevoerd conform de KNA, versie 3.1. In het onderzoeksgebied zijn meerdere deellocaties die op verschillende dieptes moesten worden uitgegraven. Twee locaties daarvan kwamen in aanmerking voor archeologisch onderzoek; A en H.

Voor deellocatie A gold een maximale diepte van ca 2 m beneden maaiveld, waarbij gebruik werd gemaakt van bronnering tegen het grondwater. Na het ontgraven van deze locatie kon de 'put' betreden worden voor het documenteren van het profiel en het verzamelen van enkele vondsten. Deze vondsten zijn ter plekke gewassen. De hoogte van het vlak was ca. 3.50 m +NAP. De maaiveldhoogte was ca. 6.30 m +NAP.

Deellocatie H was ernstiger vervuild dan locatie A en was afgebakend met damwanden. Hier werd tot een diepte van 4 m beneden maaiveld ontgraven. Er was door middel van waterglasinjectie op ca 8 m beneden maaiveld een 'vloer' tussen de damwanden aangebracht. Tussen de damwanden waren om de 50 a 90 cm damplaten de grond in geslagen. Via deze platen konden buisjes naar beneden worden gebracht om een materie in de grond te spuiten. Dit vormde zich vervolgens tot een vloer, zodat het grondwater tegengehouden kon worden en de vervuiling niet uit kon spoelen.

Door de sterke mate van verontreiniging van locatie H was het niet toegestaan in de buurt van deze locatie te komen op het moment van ontgraven. Dit zou de gezondheid in gevaar brengen. De grond werd afgedekt met landbouwplastic zolang er niet gegraven werd. Er moest namelijk gewacht worden op de wagens die vervuilde grond kwamen laden. Tijdens het graven moest de grond direct in een wagen worden geladen en worden afgevoerd, waardoor het niet door ons onderzocht kon worden. Er moest derhalve afgegaan worden op wat de kraanmachinist vanuit zijn kraan kon zien. Het was tevens niet verantwoord na het ontgraven deze deellocatie te betreden voor eventuele vondsten of sporen. De velddocumentatie moest hier op afstand gedaan worden: foto's werden buiten het hek, bovenwinds genomen.

4 Resultaten

4.1 Sporen en structuren

OPGR_ID	PUTNR	VLAKNR	SPOORN	VULLINGNR	KLEUR	TEXTUUR
TIEL-09	1	101	1000	1	LBR	ZS1
TIEL-09	1	101	2000	1	BR	KS2
TIEL-09	1	101	3000	1	BL/GR	KS2
TIEL-09	1	101	4000	1	DGR	KS2
TIEL-09	1	101	5000	1	LGR/GR	ZS1

Tabel 1. Sporenlijst.

Deellocatie A is gedocumenteerd als werkput 1. Hier was onder recent ophogingszand een oudere ophogingslaag (spoor 4000) waarneembaar. Uit deze laag kon aardewerk verzameld worden, wat gedateerd kan worden in de 17^e-18^e eeuw. In deze periode zijn hier dus activiteiten geweest, wat overeenkomt met de gegevens van het bureauonderzoek.

² Pronk 2008.

4.2 Vondstmateriaal

OPGR_ID	Vondstnr	Put	Vlak	Spoor	Vulling	Inhoud	Opmerking
TIEL-09	1	1	1	5000	1	MIX	fragmenten 17e/18e eeuws keramiek

Tabel 2. Vondstenlijst.

OPGR_ID	Vondstnr	Inhoud	ABR alg	ABR spec	Aantal	Gewicht
TIEL-09	1	AWG	KER	AWG	13	1131
TIEL-09	1	PIJP	KER	PIJP	2	7

Tabel 3. Splitslijst.

Uit de ophogingslaag spoor 4000 van werkput 1 is een sample van aardewerk meegenomen, om een datering aan deze laag te geven (17e-18e eeuw). Op onderstaande afbeelding is een selectie van de scherven weergegeven.

Afb. 3. Scherven aardewerk.

In totaal zijn niet meer dan 15 scherven van keramiek gevonden. Hieronder is één fragment van een blauwwit gedecoreerde wandtegel uit de 17e eeuw. Deze tegel is beschilderd met een bloemvaas en heeft een hoekvulling die bestaat uit zogenaamde ossenkopjes. De overige vondsten zijn scherven van gebruiks aardewerk. Al deze scherven zijn in een betrekkelijk korte periode te dateren, ze stammen uit de laatste decennia van de 17^e en de eerste decennia van de 18^e eeuw. Zo is er onder de vondsten een vroege mineraalwaterfles die stamt uit de tweede helft van de 17^e eeuw. Enkele scherven van roodbakkende borden met een ringeloorversiering behoren tot de groep van het zogenaamde Nederrijnse aardewerk. Een goedkope aardewerksoort die gedurende de late 17^e en de vroege 18^e eeuw is gemaakt in het Limburgse grensgebied tussen Duitsland en Nederland. Het was in die periode een geliefd gebruiksartikel in geheel Nederland. Daarnaast zijn er enkele stukken roodbakkend aardewerk, waarvan de herkomst niet nader is te bepalen. De stukken kunnen in de regio Tiel zijn gemaakt, maar ook uit Friesland of West-Brabant zijn aangevoerd. De datering kan niet scherper dan in de late 17^e of de vroege 18^e eeuw worden geplaatst. Zonder meer 18^e-eeuws zijn enkele scherven van blauw beschilderde faience borden, die waarschijnlijk uit Delft afkomstig zijn. Ook enkele stelen van tabakspijpen zijn zonder twijfel in de 18^e eeuw te plaatsen. Hoewel de vondstgroep te klein is om op basis ervan conclusie kunnen worden getroffen, kunnen we wel stellen dat iedere aanwijzing voor enige mate van welstand ontbreekt.³

³ Zie bijlage voor aardewerktabel.

5 Interpretatie en conclusies

Concluderend kan worden gesteld dat er naast een 17^e-18^e eeuwse ophogingspakket in werkput 1, geen archeologische resten zijn aangetroffen. Dat deze niet zijn gezien kan zowel komen doordat ze er niet waren alsmede door de zeer beperkte onderzoeksmogelijkheden. De vervuiling op het terrein en de werkmethoden van de uitvoerder zorgden er tevens voor, dat indien er wel resten aanwezig zouden zijn, deze slecht geconserveerd zouden zijn.

De onderzoeksvragen die in het Programma van Eisen zijn gesteld, kunnen nu als volgt worden beantwoord:

1. *Bevinden zich op de onderzoekslocatie resten van kadewerken, schepen of andere water-gerelateerde objecten uit de Romeinse tijd en/of Vroege Middeleeuwen, en zo ja, wat is de aard, datering en mate van conservering van deze resten?*

Deze resten zijn niet aangetroffen, maar zoals hierboven al werd gezegd, kunnen deze ook gemist zijn door de beperkte onderzoeksmogelijkheden. Door de eerder beschreven methode van waterglasinjectie zouden eventueel aanwezige resten wel ernstig zijn gefragmenteerd en beschadigd.

2. *Bevinden zich op de onderzoekslocatie bewoningsresten uit de Late Middeleeuwen en/of de Nieuwe tijd, en zo ja, wat is de aard, datering en mate van conservering van deze resten?*

In werkput 1 (A) is een 17^e-18^e eeuwse ophogingslaag aangetroffen. De aardewerkscherven uit dit pakket waren indicatoren voor de datering. De tweede werkput (H) bevatte (voor zover zichtbaar) geen archeologische resten.

3. *Bevinden zich op de onderzoekslocatie ook resten uit andere perioden? Zo ja, wat is de aard, datering en mate van conservering van deze resten?*

Nee, er zijn geen archeologische resten uit andere perioden aangetroffen.

4. *Hoe verhouden de aanwezige sporen zich tot de geologische opbouw van de bodem? Kunnen in dit licht ook uitspraken worden gedaan over de relatie tussen de aanwezige sporen en het natuurlijke landschap?*

Er is geen relatie tussen de sporen en het natuurlijke landschap. Spoor 4000 betreft een stadse ophogingslaag en heeft niet direct iets te maken met de natuurlijke ondergrond. Pas onder de ophogingslaag komen de natuurlijke pakketten klei en daaronder zand.

5. *Heeft deze archeologische begeleiding iets bijgedragen over onze kennis van de archeologie in Tiel? Zo ja, wat. Zo nee, waarom niet?*

Nee. Dat er in de 17^e en 18^e eeuw bewoning, of activiteiten gerelateerd aan bewoning, was op deze locatie, is reeds bekend. Er zijn hier geen andere resten of resten uit andere perioden aangetroffen.

6. *Is begeleiding een goed middel om dit onderzoek onder vergelijkbare omstandigheden uit te voeren? Waar dient in de toekomst onder soortgelijke omstandigheden procedureel en inhoudelijk rekening mee te worden gehouden?*

In het geval van zwaar vervuilde projecten is een begeleiding volgens ons het beste middel om archeologisch onderzoek uit te voeren. De verontreiniging is in het geval van een tankstation dusdanig hoog (3T, 2F), dat met professionals op milieugebied gewerkt moet worden. Bij een begeleiding van een sanering zijn zij aanwezig en kunnen de archeologen vertrouwen op hun expertise, aangezien zij zelf een ander specialisme hebben. Er moet echter wel rekening worden gehouden met het feit dat het om een begeleiding met zeer veel beperkingen gaat. De kraanmachinist kan niet actief aangestuurd worden en er moet dus vertrouwd worden op zijn medewerking; indien de machinist iets aantreft, moet hij dit laten liggen of er omheen graven zodat de archeologen het naderhand kunnen documenteren.

In gevallen zoals deze, met een ernstige vervuilingsgraad, bijbehorende werkmethoden (afdekken met plastic en afvoeren grond) en verstorende methoden zoals damwanden en glasinjectie, lijkt ons archeologisch onderzoek niet zinvol. De resultaten die uit dergelijk onderzoek te behalen zijn wegen nauwelijks op tegen de kosten van het onderzoek.

Indien toch wordt besloten tot onderzoek, moet voor de toekomst goed bedacht worden op welk moment de archeologen aanwezig dienen te zijn. Indien er voor de afgesproken startdatum vertragingen optreden in de civieltechnische uitvoering, kan deze aanwezigheid beter uitgesteld worden. Dit kan voor de archeologen planningstechnisch problemen opleveren en kan voor de opdrachtgever extra kosten met zich meebrengen, maar dit zal altijd goedkoper zijn dan wanneer de archeologen wel aanwezig zijn en ineens blijkt dat er niet gegraven wordt. Goed overleg tussen de archeologen en de uitvoerder is dus noodzakelijk. Als er dan de eerste dag geconstateerd wordt dat er archeologisch gezien weinig gedocumenteerd kan worden, kan na de eerste dag besloten worden in overleg met het bevoegd gezag om het terrein archeologisch vrij te geven. Er kan dan afgesproken worden dat er eventueel gebeld wordt indien er later toch nog sporen aangetroffen worden. Indien op de eerste dag blijkt dat er wel archeologische sporen aanwezig zijn, kan de begeleiding voortgezet worden.

Literatuur

Koopstra, C.G. & N. van Malssen, 2009, ARC bv: *Programma van Eisen Tiel Plangebied Burgemeester Hasselmanplein (versie 07-01-2009)*, Groningen.

Pronk, E.C., 2008: *Plangebied Burgemeester Hasselmanplein, gemeente Tiel. Archeologisch vooronderzoek: een bureaustudie*, Weesp (RAAP-notitie 2883).

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1. Locatie van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.

Afb. 2. Plangebied met alle deelgebieden.

Afb. 3. Scherven aardewerk.

Tabellen

Tabel 1. Sporenlijst.

Tabel 2. Vondstenlijst.

Tabel 3. Splitslijst.

Bijlage 1 Aardewerktabel

Aardewerk																
VOLG_NR	INHOUD	PERIODE	BEGINDAT	EINDDAT	AANTAL	BAKSELCD_DS	BAKSEL_DS	VORMCOD_DS	TYPE_DS	OPPERVL_DS	DECORA_DS	ADDITIE_DS	COMPL_DS	NAAM_DS	HERKOMST	OPMERKING
1	AWG	NT	1650	1700	1	s2	steengoed	fle	8	zoutglazuur	kobaltblauwe details	lintoor	fragment	fles	WW	
2	PUP	NT	1700	1800	2	py	pijpaarde	pijp					fragment	pijp	WN	
3	AWG	NT	1650	1750	2	r	roodbakkerd aardewerk	kop		inwendig loodglazuur met koperoxide			fragment	kop, papkom	NE	
4	AWG	NT	1675	1750	1	r	roodbakkerd aardewerk	kan	25	loodglazuur		worstoor	fragment	kan	NE	
5	AWG	NT	1650	1750	1	r	roodbakkerd aardewerk	gra		loodglazuur			fragment	grape	NE	
6	AWG	NT	1600	1700	1	r	roodbakkerd aardewerk			loodglazuur		worstoor	fragment	grape of pispot	NE	
7	AWG	NT	1675	1750	3	r	roodbakkerd aardewerk	bor	7	loodglazuur	witte siltdecoratie, ringeloor		fragment	bord	NR	3 exemplaren, waaraan 1 met vogel
8	AWG	NT	1700	1725	3	f	faience (beige scherf)	bor	1	tinglazuur	kobaltblauwe beschildering		fragment	bord	WN	2 exemplaren, strooibloemen decor
9	AWG	NT	1675	1725	1	f	faience	tegel		tinglazuur	kobaltblauwe beschildering		fragment	tegel	WN	bloemvaas met ossenkopjes

Verklarende woordenlijst

AMK Archeologische Monumentenkaart geeft een overzicht van gewaardeerde archeologische terreinen in vier categorieën: 1) Archeologische waarde, 2) Hoge archeologische waarde, 3) Zeer hoge archeologische waarde en 4) Zeer hoge archeologische waarde beschermd. De AMK is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de RCE en de provincies en wordt beheerd door de RCE.

Archeologische indicatoren Indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.

Archis Archeologisch Informatie Systeem. Dit door de RCE beheerde systeem bevat informatie over o.a. onderzoeksmeldingen, vondstmeldingen, waarnemingen, complexen en monumenten.

¹⁴C Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CIS Het landelijke registratienummer ten behoeve van archeologisch onderzoek, uitgegeven door het Centraal Informatiesysteem.

CMA Centraal Monumenten Archief.

Ex situ niet ter plaatse. Aanduiding die wordt gebruikt om aan te geven of grondsporen en / of artefacten zich niet meer op de oorspronkelijke plaats in de bodem bevinden. Behoud ex situ is het bewaren van de archeologische informatie door definitief onderzoek (opgraven, documenteren en registreren).

IKAW Indicatieve kaart van archeologische waarden, een door de RCE geproduceerde kaart op landelijk niveau met de verwachte relatieve of absolute dichtheid van (bepaalde) archeologische verschijnselen in de bodem.

IVO Inventariserend Veld Onderzoek. Het verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek middels waarnemingen in het veld.

In situ Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren. Behoud in situ is het behouden van archeologische waarden in de bodem.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

PVA Plan van Aanpak. Een door de opdrachtnemer op te stellen plan voor de uit te voeren werken waarmee beoogd wordt aan de vereisten zoals geformuleerd in het Programma van Eisen en/of het ontwerp te voldoen. Ook wordt hierin een voorstel gedaan voor de werkwijze waarmee de in het Programma van Eisen en/ of ontwerp geformuleerde resultaatsverwachtingen bereikt kunnen worden.

PVE Programma van Eisen. Het PvE is een door een bevoegde overheid opgesteld of bekrachtigd document dat de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats geeft en de daaruit af te leiden eisen formuleert met betrekking tot het uit te voeren werk.

RCE Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, voorheen ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek) en later RACM (Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumentenzorg).

RTS Robotic Total Station. Hiermee worden vlakken direct digitaal ingemeten.

Selectieadvies Archeologisch inhoudelijk advies over de behoudenswaardigheid van een vindplaats. Dit wordt opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria.